Vzdělávání nadaných žáků v ZŠ a MŠ Čistá

- Systém vyhledávání, identifikace a podpory nadání
- Metody a formy práce uplatňující při výuce nadaných a mimořádně nadaných žáků
- Spolupráce s relevantními externími subjekty s cílem maximalizovat kvalitu péče o nadané a mimořádně nadané žáky

1) Definice nadání

Nadání může být pohybové (sportovní, taneční), umělecké (hudební, výtvarné, literárně-dramatické), praktické (manuální, sociální), ale také intelektové (jazykové, matematické, vědecké, technické), přičemž jednotlivé typy nadání se mohou u jednoho člověka překrývat. Se školní úspěšností nejvíce souvisí intelektové schopnosti. Zahrnují verbální, početní, prostorové, paměťové schopnosti.

Nadání u dětí je často vnímáno jako rychlejší vývoj v porovnání s jejich vrstevníky, můžeme ho také chápat jako existenci vnitřních podmínek pro dosahování vynikajících výsledků v činnosti.

Rozumově nadaní mají vysoký intelektový potenciál a dosahují mimořádných intelektových výsledků. Rozlišují se nadaní a mimořádně nadaní (podle jiné terminologie bystří a nadaní, příp. bystří, nadaní a vysoce nadaní), přičemž nadaní se obvykle rychle a snadno učí, jejich výskyt v populaci je asi 10-15 %, v inteligenčních testech dosahují výsledku více než IQ 120. Mimořádně nadaných jsou 2-3 %, jejich IQ bývá vyšší než 130. (Definice nadání podle IQ je zjednodušující, nepostihuje celou šíři nadání, ale poskytuje aspoň orientační hledisko při posuzování nadání, protože intelekt tvoří základ pro rozumové nadání.)

2) Podle čeho poznat nadané dítě

Podle odborníků z řad psychologů a pedagogů mají nadané děti některé z těchto charakteristik, a to jak pozitivních, tak negativních:

· předčasný vývin např. v matematice, přírodních vědách, jazyce, historii apod.

· vlastní způsob učení

· rychlé tempo učení

· nadšení pro výkon související s vnitřní motivací k učení (která se ale nemusí projevovat ve všech vzdělávacích oblastech)

· široké spektrum zájmů

· zvídavost

· bohatá slovní zásoba

· časné čtenářství

· brzy používá abstraktní pojmy, chápe a používá cizí slova

· vynikající paměť a pozornost

· nízká unavitelnost v duševních činnostech

· často menší potřeba spánku

· zájem o náročná témata z filozofie, etiky, náboženství a zájem o nich diskutovat

· bohatá fantazie a představivost, velké množství originálních nápadů

· denní snění

· výrazný smysl pro humor

· pružnost myšlení

· originalita při řešení úloh různého typu a snaha najít více řešení

· emocionální citlivost a zranitelnost

· častá impulzivnost a výbušnost, prudké reakce

· radost z intelektuálních aktivit

· schopnost vhledu do podstaty problému

· dobré analyticko-syntetické a logicko-algoritmické myšlení

· kreativní myšlení

· perfekcionismus

· schopnost kritického a sebekritického myšlení

· je nervózní, když mu tempo práce ve třídě připadá nedostatečně aktivní, nebo když nevidí jasný pokrok v práci

· nemá rádi rutinní a předvídatelné činnosti

· může být netolerantní k nedokonalosti vůči sobě i ostatním

· přecitlivěle reaguje na kritiku

· přichází s „lepšími způsoby“ řešení problémů a často je navrhuje spolužákům i učitelům, někdy nepříliš vhodným způsobem

3) Nadané dítě ve škole

· má jiné vzdělávací potřeby

· potřebuje stále nové, náročnější a podnětné informace

· potřebuje rozšiřující a obohacující učivo, náročnější učební materiály

· mívá vyšší pracovní tempo

· má potřebu řešit úkoly různými způsoby a vlastními postupy, vyhledává úlohy různého typu a náročnosti

· potřebuje podporu originálního myšlení a podporu odvahy klást otázky

· často bývá unavené jen z emocionální zátěže, ne z intelektové

· mívá výbornou paměť

Dvojí výjimečnost

„Dvakrát výjimeční“ – tak bývají označovány děti, které mají na jedné straně výjimečné schopnosti, a na druhé straně trpí nějakým hendikepem. Bývá obtížné je poznat, protože nadání a hendikep se často vzájemně kompenzují a maskují, proto bývají takové děti označovány za průměrné. Nejčastěji se mezi „dvakrát výjimečné“ řadí děti s nadáním a zároveň se specifickými vývojovými poruchami učení, zejména s dyslexií, dysgrafií a dysortografií nebo s poruchami chování. Zde je potřeba podrobné psychologické vyšetření a diagnostika obou výjimečností, která by pak měla vést k vytvoření IVP a k zohlednění obou výjimečností ve výuce.

Typickým příkladem je situace, kdy se nadané dítě ve škole nudí, v důsledku toho vyrušuje, nedává pozor a snaží se na sebe upozornit, což vede často k označení za hyperaktivní dítě.

4. TEST PRO RODIČE

Pokud vám připadá, že by vaše dítě bylo možné zařadit mezi nadané nebo mimořádně nadané, můžete si zkusit vyplnit následující test. Pokud u 80 % odpovědí označíte odpověď č. 1 nebo 2, svědčí to o nadání dítěte v rozumové oblasti.

Zaškrtněte kategorii, o které si myslíte, že nejlépe vystihuje vaše dítě:

1 většinou - 2 často - 3 občas - 4 málokdy
Charakteristika
1
2
3
4

1
Má široký slovník, vyjadřuje se jasně a plynule.

2
Rychle myslí.

3
Snadno si vybavuje fakta.

4
Chce znát, jak věci fungují.

5
Je vášnivý čtenář.

6
Na první pohled nesouvisející fakta spojuje novým a originálním způsobem.

7
Snadno se začne nudit.

8
Chce znát zdůvodnění „proč“ – klade otázky téměř na cokoli.

9
Má rádo věci pro dospělé a chce být se staršími lidmi.

10
Je velice zvědavé.

11
Je impulzivní – dříve jedná, než myslí.

12
Je dobrodruh.

13
Když dostane příležitost, má sklony k ovládnutí druhých.

14
Je vytrvalé, zůstává u úkolu, dokud jej nevyřeší.

15
Má dobrou fyzickou koordinaci těla.

16
Je nezávislé a samostatné.

17
Má smysl pro humor.

18
Dobře uvažuje.

19
Má široký okruh zájmů.

20
Je iniciativní.

21
Hledá vlastní odpovědi a řešení problémů.

22
Intenzivně se zajímá o budoucnost a světové problémy.

23
Je schopné sledovat i náročné instrukce.

24
Je schopné ve společnosti riskovat.

25
Má povahu vedoucího.

26
Rádo hraje komplikované hry.

27
Stanovuje si vysoké cíle.

28
Vymýšlí a konstruuje nové výrobky / myšlenky.

29
Neustále se snaží měnit stávající.

30
Vydrží se dlouho soustředit, což mu umožňuje úspěšně řešit problémy a zůstat u svých zájmů

(podle knihy Nadané dítě a rozvoj jeho schopností autorů Václava a Jitky Fořtíkových

5. MOŽNOSTI PRÁCE S NADANÝMI VE ŠKOLE

Nadané a mimořádně nadané děti mají specifické vzdělávací potřeby a potřebují ke svému rozvoji odpovídající podněty a vzdělávací materiály podle své kognitivní úrovně. Nejčastěji se při práci s nadanými využívá akcelerace a diferenciace učiva. Akcelerace znamená, že se dítě učí rychleji než jeho vrstevníci ve stejné třídě. Chápe zpravidla velice rychle, k procvičení nového učiva potřebuje méně času, postupuje rychleji. Pokud je jeho náskok v některém předmětu opravdu výrazný, lze uvažovat o tom, aby žák navštěvoval výuku daného předmětu ve vyšším ročníku, příp. i o přeskočení ročníku ve všech předmětech nebo o vytvoření skupiny žáků různého věku bez ohledu na ročníky.

Diferenciace je obohacováním, rozšiřováním a prohlubováním základního učiva. Obohacování výuky může probíhat do šířky (nová témata) i do hloubky (podrobnější rozvinutí tématu). V diferenciaci je možné využívat rozdělení látky na „3M“ – co žáci musí umět, co by měli vědět a co mohou vědět.

Pokud rodiče zjistí, že mají nadané dítě, a pokud chtějí, aby se mu někdo věnoval a pomohl jeho nadání rozvíjet, mohou se rozhodnout pro jeho umístění do školy pro nadané nebo do školy, která pracuje s nadanými formou integrace. V případě kolektivní integrace vznikají skupiny nadaných buď v rámci ročníku, nebo i napříč ročníky. V případě integrace individuální zůstává žák v běžné třídě a výuka probíhá na základě IVP, který je vytvořen na základě doporučení PPP a vychází z toho, v jakých oblastech se rozumové nadání žáka projevuje. Podle platných zákonů musí mimořádně nadané dítě diagnostikovat pedagogicko-psychologická poradna.

6. Základní metody a formy práce s nadanými

Metody

- Projektové vyučování
- Problémové vyučování
- Práce v centrech aktivit
- Aktivizující metody
- Diskuse
- Heuristické metody
- Situační metody
- Inscenační metody
- Didaktické hry
- Dramatizace
- Laboratorní práce heuristického charakteru
- Experiment

Základní organizační formy

- Skupinové a kooperativní
- Individualizované
- Diferencované
- Exkurze
- Samostatná domácí práce

VYHLÁŠKA o vzdělávání mimořádně nadaných žáků

VYHLÁŠKA ze dne 9. února 2005

o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

ČÁST TŘETÍ
VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH

§ 12

(1) Mimořádně nadaným žákem se pro účely této vyhlášky rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.

(2) Zjišťování mimořádného nadání žáka provádí školské poradenské zařízení.

(3) Pro mimořádně nadané žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech.

§ 13
Individuální vzdělávací plán

(1) Vzdělávání mimořádně nadaných žáků se může uskutečňovat podle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů psychologického vyšetření a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění vzdělávacích potřeb mimořádně nadaného žáka.

(2) Individuální vzdělávací plán je součástí dokumentace žáka.

(3) Individuální vzdělávací plán obsahuje:
a)
závěry psychologických vyšetření, která blíže popisují oblast, typ a rozsah nadání a vzdělávací potřeby mimořádně nadaného žáka, případně vyjádření registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost,

b)
údaje o způsobu poskytování individuální pedagogické nebo psychologické péče mimořádně nadanému žákovi,

c)
vzdělávací model pro mimořádně nadaného žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu zkoušek,

d)
seznam doporučených učebních pomůcek, učebnic a materiálů,

e)
určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování péče o mimořádně nadaného žáka,

f)
personální zajištění úprav a průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka,

g)
určení pedagogického pracovníka školy pro sledování průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka a pro zajištění spolupráce se školským poradenským zařízením,

h)
předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu9).

(4) Individuální vzdělávací plán je vypracován po nástupu mimořádně nadaného žáka do školy, nejpozději však do 3 měsíců po zjištění jeho mimořádného nadání. Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu školního roku.

(5) Za zpracování individuálního vzdělávacího plánu odpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem.

(6) Ředitel školy seznámí s individuálním vzdělávacím plánem zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem.

(7) Určený pedagogický pracovník školy sleduje průběh vzdělávání mimořádně nadaného žáka a poskytuje společně se školským poradenským zařízením podporu žákovi i jeho zákonným zástupcům.

§ 14
Přeřazení do vyššího ročníku

(1) Ředitel školy může přeřadit mimořádně nadaného žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku na základě zkoušky před komisí, kterou jmenuje ředitel školy.

(2) Komise je nejméně tříčlenná a tvoří ji vždy:
a)
předseda, kterým je zpravidla ředitel školy nebo jím pověřený učitel,

b)
zkoušející učitel, jímž je vyučující předmětu dané vzdělávací oblasti, v prvním až pátém

ročníku základního vzdělávání vyučující daného ročníku,

c)
přísedící, kterým je učitel vyučující předmětu dané vzdělávací oblasti.

(3) Termín konání zkoušky stanoví ředitel školy v dohodě se zákonným zástupcem žáka nebo se zletilým žákem. Není-li možné žáka ze závažných důvodů ve stanoveném termínu přezkoušet, stanoví ředitel školy náhradní termín zkoušky.

(4) Žák může v 1 dni skládat jen 1 zkoušku.

(5) Ředitel školy stanoví obsah, formu a časové rozložení zkoušky s ohledem na věk žáka. Zkouška ověřuje vědomosti a dovednosti umožňující žákovi plynulý přechod do vyššího ročníku a je zaměřena na jednotlivý předmět nebo vzdělávací oblast.

(6) Výsledek zkoušky určí komise hlasováním. V případě rovnosti hlasů rozhodne hlas předsedy.

(7) O zkoušce se pořizuje protokol, který je součástí dokumentace žáka.

(8) Ředitel školy sdělí výsledek zkoušky prokazatelným způsobem zákonnému zástupci žáka nebo zletilému žákovi.

(9) Za neabsolvovaný ročník nebude žákovi vydáno vysvědčení. V následujících vysvědčeních se na zadní straně uvede, které ročníky žák neabsolvoval.

ČÁST ČTVRTÁ
SPOLEČNÁ A ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

§ 15

Pokud tato vyhláška nestanoví jinak, vztahují se na speciální vzdělávání žáků a vzdělávání žáků mimořádně nadaných obecné předpisy upravující oblast předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání.

§ 16

(1) Pokud učební plány a učební osnovy vydané podle dosavadních právních předpisů a konkretizované školou neobsahují části nebo údaje, u kterých tato vyhláška stanovuje, aby byly stanoveny školním vzdělávacím programem, ředitel školy je doplní s platností od 1. září 2005.

(2) Podle § 10 se postupuje od 1. září 2005. Do té doby se postupuje podle dosavadních právních předpisů

CHARTA PRÁV NADANÝCH DĚTÍ

1. Nadané dítě má právo být podporované prostřednictvím adekvátních zkušeností při vyučování i tehdy, když ostatní děti stejného věku nejsou schopné z těchto zkušeností profitovat.

2. Nadané dítě má právo být zařazené do skupin a být v kontaktu s ostatními nadanými dětmi během některých částí vyučování tak, aby mohlo být pochopené, podporované a stimulované.

3. Nadané dítě má právo být vyučované a ne být využívané jako tutor nebo učitelův asistent během většiny školního dne.

4. Nadané dítě má právo na předkládání nových, pokrokových a netradičních myšlenek a koncepcí, bez ohledu na materiály a možnosti určené pro děti stejného věku nebo ročníku, v kterém je umístěno.

5. Nadané dítě má právo učit se takovým věcem, pojmům a koncepcím, které ještě neovládá, namísto toho, aby se muselo znovu učit poznatky, které už ovládá.

6. Nadané dítě má právo učit se rychleji než jeho vrstevníci a mít takové tempo učení, které je pro něj charakteristické.

7. Nadané dítě má právo myslet alternativně, vytvářet odlišné produkty a využívat intuici a inovaci v procesu vyučování.

8. Nadané dítě má právo být idealistické a citlivé ke spravedlnosti, právu, přesnosti a globálním problémům lidstva a mít příležitost vyjádřit svoje názory.

9. Nadané dítě má právo na všeobecné pochybnosti, na nabízení alternativních řešení a ocenění komplexnosti a důkladnosti svého myšlení.

10. Nadané dítě má právo být vytrvalé a cílevědomé ve svém dalším úsilí o získávání vědomostí.

(podle National Association for Gifted Children, uvedeno v knize Jolany Laznibatové Nadané dieťa)

TIPY NA LITERATURU A INTERNETOVÉ STRÁNKY O NADANÝCH

· James R. Campbell: Jak rozvíjet nadání vašich dětí, Portál, Praha 2001

· Vladimír Dočkal: Zaměřeno na talenty, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005

· Václav Fořtík, Jitka Fořtíková: Nadané dítě a rozvoj jeho schopností, Portál, Praha 2007

· Jana Jurášková, Základy pedagogiky nadaných, Formát, Pezinok, 2003

· Jolana Laznibatová: Nadané dieťa, Iris, Bratislava 2007 (3. Vydání)

· Franz J. Monks, Irene H. Ypenburg: Nadané dítě, Grada, Praha 2002

· Erika Landau: Odvaha k nadání, Nakladatelství Akropolis, Praha 2007

· Malcolm Gladwell: Mimo řadu, Dokořán, 2009

· www.centrumnadani.cz

· www.nadanedeti.cz

· www.talent-nadani.cz

· www.projekt-nadani.cz

· www.talenty.eu

· www.nagc.org (stránky americké National Association for Gifted Children)

· www.nagcbritain.org.uk (stránky britské National Association for Gifted Children)

· www.douance.be (belgické stránky o nadání)

· www.enfants-haut-potentiel.com (stránky francouzské Association pour l´Epanouissement des Enfants à Haut Potentiel Intellectuel

· www.dghk.de (Deutsche Gesellschaft für das hochbegabte Kind)

· www.tate.at (Society To Support Bright Children - v němčině)

· www.nadanie.sk

Dokument Příliš nadané děti: https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10076879670-prilis-nadane-deti/

NÁMĚTY PRO PRÁCI S DĚTMI

· Hans Magnus Enzensberger: Matematický čert, Dokořán, Praha 2006

· Petr Kukal: Povídání a hry s českými příslovími (pro děti od 6 do 10 let), Grada, Praha 2007

· Barevná čeština pro prvňáčky / druháky / třeťáky / čtvrťáky / páťáky (vyd. SPN - pedagogické nakladatelství)

· Barevná matematika pro prvňáčky / druháky třeťáky / čtvrťáky / páťáky (vyd. SPN - pedagogické nakladatelství)

· Vlasta Blumentrittová, Jaroslava Bukáčková: Český jazyk zábavně (vyd. Blug)

· Eva Horáková: Pohádkový svět, Portál, Praha 2011

· Eva Horáková: Zvířátka, Portál, Praha 2010 (knížky psané velkými tiskacími písmeny, vhodné pro děti, které se naučily číst samy nebo se učí číst genetickou metodou)

· Bohumil Novák a kol.: Počítejte s Klokanem (vyd. Prodos)

· Iva Nováková: Víš, co čteš?, Portál, Praha 2010 (pro začínající čtenáře)

· Iva Nováková: Zábavný pravopis, Portál, Praha 2009

· Václav Fořtík: Nové testy IQ, Plot, Praha 2009

· Zuzana Pospíšilová: Máš nadání na hádání, Portál, Praha 2011

· Dana Sklenářová: Všeználek, vyd. ABM Mikula Mrózek sdružení

· Zábavné počítání. Nejlepší kolekce zábavných matematických her, vyd. Svojtka 2009

· časopis Makovice (pro luštitele od 8 do 108 let)

· časopis 21. století Junior (pro zvídavé děti od 8 do 14 let)

Materiál čerpán z https://www.volny.cz/zcs.ostrovni/

Více zde: https://vychovnyporadce.webnode.cz/nadany-zak2/